

**АДАПТАЦІЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ
НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ДО ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ**

Проаналізовано основні напрями адаптації кредитно-модульної системи організації навчального процесу до заочної форми навчання.

Проанализированы основные направления адаптации кредитно-модульной системы организации учебного процесса к заочной форме обучения.

Main directions of credit-module system adaptation of the training process organization to part-time studies are analyzed.

Соціально-економічні й політичні зміни в сучасному українському суспільстві охоплюють усі сфери життєдіяльності, включаючи й вищу освіту. Україна чітко визначила орієнтир на входження до освітнього і наукового простору Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог. Однією з передумов входження України до єдиної Європейської зони вищої освіти є реалізація системою вищої освіти України ідей Болонського процесу.

Основним завданням ВНЗ МВС України у контексті реформування вітчизняної системи вищої освіти є запровадження передбаченої Болонською декларацією системи академічних кредитів, аналогічній ECTS (найбільш поширеній у європейських університетах системі взаємного зарахування (трансферу) та накопичення кредитів). Важливим моментом запровадження цієї системи є можливість ураховувати не тільки навчальне навантаження, а й інші досягнення курсанта, студента (слухача). Крім того, з метою наближення навчального процесу до європейських стандартів, певна кількість ВНЗ організувала власний навчальний процес відповідно до вимог кредитно-модульної системи.

У системі ВНЗ МВС України питання впровадження кредитно-модульної організації навчального процесу врегульовано наказом від 14 лютого 2008 р. № 69 «Про затвердження положення про організацію навчального процесу у ВНЗ МВС України», відповідно до якого кредитно-модульна система організації навчального процесу – це модель організації навчального процесу, яка ґрунтується на поєднанні модульних технологій і залікових одиниць (заликових кредитів), охоплює зміст, форми та засоби навчального процесу, форми контролю якості знань і вмінь та навчальної діяльності

курсанта, студента (слухача) у процесі як аудиторної, так і самостійної роботи [1]. Вважаємо, що за змістом цей наказ належить до організації навчального процесу, насамперед, курсантів та студентів денної форми навчання, і хоча в тексті цього наказу зустрічається слово «слухачі», все ж таки незрозумілим є статус цих осіб.

Крім того, наказом МВС України від 21 липня 2008 р. № 346 «Про затвердження Положення про підготовку фахівців у вищих навчальних закладах МВС за заочною та дистанційною формами навчання» питання особливостей адаптації вимог наказу МВС від 14 лютого 2008 р. № 69 до заочної форми навчання теж є неврегульованим [2].

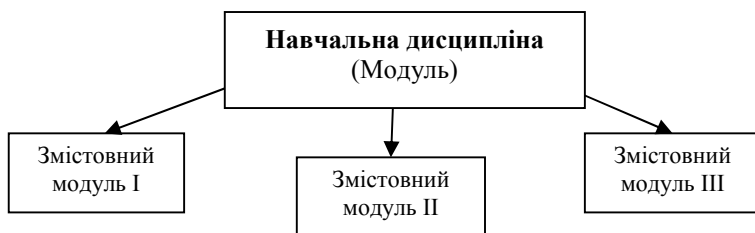
Зважаючи на вищезазначене, постає непросте завдання вдосконалення відомчої нормативно-правової бази щодо організації навчального процесу за заочною формою навчання (з урахуванням кредитно-модульної системи навчального процесу). На нашу думку, ключовими елементами, які потребують посиленої уваги, є:

- модульна структура навчальної дисципліни за заочною формою навчання;
- складові методичного забезпечення навчального процесу за заочною формою навчання;
- упорядкування видів індивідуальних завдань для слухачів заочної форми навчання;
- вдосконалення механізму контролю за набуттям слухачами відповідних знань та вмінь та порядку переведення балів за національною шкалою до відповідної шкали ECTS.

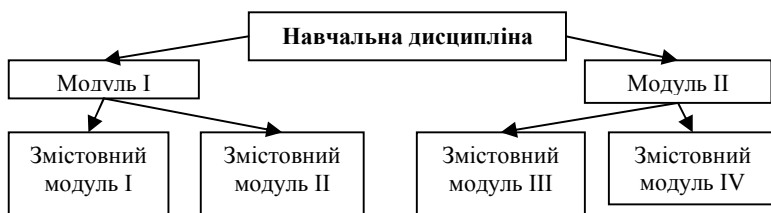
Метою цієї статті є проведення аналізу основних напрямків адаптації навчального процесу за заочною формою навчання до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу.

Модульна структура навчальної дисципліни. Враховуючи особливість організації навчального процесу за заочною формою навчання (2 навчально-екзаменаційні сесії по 15–20 діб кожна), доцільним, на нашу думку, є об'єднання матеріалу навчальної дисципліни, що вивчається протягом одного семестру, в один модуль. Для дисциплін, що вивчаються протягом кількох семестрів, кількість модулів дорівнює кількості семестрів, протягом яких вивчається навчальна дисципліна.

Орієнтовна модульна структура навчальної дисципліни, що вивчається слухачами заочної форми навчання протягом 1-го семестру

Орієнтовна модульна структура навчальної дисципліни, що вивчається слухачами заочної форми навчання протягом 2-х семестрів

Виконання слухачами індивідуальних завдань. Впровадження кредитно-модульної організації навчального процесу передбачає виконання студентами ВНЗ індивідуальних навчально-дослідних завдань (далі – ІНДЗ). ІНДЗ – це завершена теоретична або практична робота в межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, одержаних у процесі лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять, охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому [2].

Зазвичай слухачі заочної форми навчання у міжсесійний період виконують контрольні та курсові роботи (за **окремими дисциплінами!**), які перевіряються в навчальному закладі. Причому, якщо за виконання курсової роботи слухачі надалі отримують окрему оцінку, то виконання контрольної роботи оцінюється як «зараховано» чи «незараховано» і є своєрідним допуском до складання слухачем підсумкового контролю з дисципліни.

Якщо виконувати вимоги кредитно-модульної організації навчального процесу, то слід пам'ятати, що самостійна робота

слухача в міжсесійний період є обов'язковою складовою навчального процесу і має бути оцінена викладачем. Зважаючи на вищезазначене, у міжсесійний період слухачі мають виконувати індивідуальні завдання з кожної навчальної дисципліни, що оцінюються викладачем як самостійна робота за національною та 100-бальною шкалою.

До таких індивідуальних завдань, окрім згадуваних контрольних робіт, можна віднести:

- конспект з теми (змістовного модуля) за заданим або власно розробленим слухачем планом;
- реферат з теми (змістовного модуля) або вузької проблематики (як виняток, з коротких навчальних курсів);
- розв'язування та складання розрахункових або практичних (наприклад, ситуативних) задач різного рівня з відповідної теми (змістовного модуля) або курсу;
- комплексний опис властивостей, функцій, явищ, об'єктів, конструкцій тощо;
- анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис тощо.

Виконання відповідного виду індивідуального завдання відображається в навчальних планах відповідного напряму підготовки. Тобто перед навчальними підрозділами (кафедрами) постає необхідність розробки різноманітних ІНДЗ для слухачів заочної форми навчання.

Курсова робота, захист результатів усіх видів практики оцінюється окремо та не включається при підрахунку до підсумкового контролю дисципліни. У семестрах, у яких навчальним планом передбачається виконання курсової роботи, викладач протягом навчально-екзаменаційної сесії має провести будь-який із видів самостійної роботи.

Методичне забезпечення навчального процесу. Відповідно до вимог КМСОНП комплекс методичного забезпечення навчальної дисципліни за заочною формою навчання повинен включати такі документи:

1. Програма (навчальна програма) навчальної дисципліни.
2. Робоча навчальна програма навчальної дисципліни.

Орієнтовані структурні складові робочої навчальної програми для слухачів заочної форми навчання можуть бути такими:

- мета та завдання вивчення дисципліни;
- анотація навчальної дисципліни;
- тематичний план, який має відповідати навчальним планам підготовки фахівців за заочною формою навчання;
- розподіл матеріалу навчальної дисципліни (модуля) на змістовні модулі;

– плани та завдання до семінарських, практичних, лабораторних занять для слухачів заочної форми навчання, що виносяться кафедрою на вивчення під час навчально-екзаменаційної сесії;

методичні рекомендації для опрацювання слухачами заочної форми навчання змістовних модулів, що виносяться кафедрою до самостійної роботи у міжсесійний період;

– список рекомендованої літератури до курсу;

– контрольні питання з курсу;

– шкала оцінювання академічних успіхів слухача за ECTS, 100-бальною системою та національною системою оцінювання знань.

3. Методичне забезпечення лекційного курсу: підручники, навчальні посібники, курс лекцій з дисципліни.

4. Методичне забезпечення практичних занять: практикум, збірник задач і вправ, друковані роздаткові матеріали, ділові ігри тощо.

5. Тематика контрольних робіт та методичні вказівки до їх виконання.

6. Тематика курсових робіт та методичні вказівки до їх виконання.

7. Тематика інших індивідуальних завдань та методичні вказівки до їх виконання.

8. Засоби діагностики знань: вправи, тести для поточного та підсумкового контролю.

Усі методичні матеріали для слухачів заочної форми навчання мають бути затверджені Методичною радою вищого навчального закладу. Слід зазначити, що недоцільно об'єднувати навчальні матеріали для слухачів заочної форми навчання з матеріалами для інших форм навчання¹.

Контроль успішності. Академічні успіхи слухача визначаються за допомогою контрольних заходів, передбачених навчальним планом, з обов'язковим зарахуванням підсумкових оцінок за національною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»), 100-бальною та ECTS.

Успішність слухача за шкалою ECTS визначається за наведеною таблицею:

¹ Такі об'єднання звичайнозначаються в методичних матеріалах таким чином: форма навчання – денна/заочна; усі форми навчання тощо

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS
90 – 100	Відмінно («зараховано»)	A «Відмінно»
82 – 89	Добре («зараховано»)	B «Дуже добре»
75 – 81		C «Добре»
68 – 74	Задовільно («зараховано»)	D «Задовільно»
60 – 67		E «Достатньо»
35 – 59	Незадовільно («не зараховано»)	FX «Умовно незадовільно»
1 – 34		F «Безумовно незадовільно»

До форм **поточного контролю слухачів** заочної форми навчання в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу має належати оцінювання:

- рівня знань слухачів під час аудиторних (семінарських, практичних, лабораторних) занять;
- якості виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань (як у сесійний, так і в міжсесійний період).

Результати поточного аудиторного контролю мають заноситися викладачем до журналів обліку відвідування занять слухачами за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результат аудиторної роботи за модуль (навчальну дисципліну) доцільно розраховувати як середньоарифметичне з усіх виставлених оцінок під час аудиторних занять цього модуля та виставляється викладачем у журнали обліку відвідування занять слухачами окремою графою.

Формула розрахунку підсумкових балів навчальної дисципліни за аудиторні заняття

<p><i>Середній результат аудиторної роботи за модуль (навчальну дисципліну)</i></p>	=	<p><i>Оцінка, яка отримана під час першого аудиторного заняття</i></p>	+	<p><i>Оцінка, яка отримана під час другого аудиторного заняття</i></p>	+	<p><i>Оцінка, яка отримана під час ... аудиторного заняття</i></p>	+	<p><i>Оцінка, яка отримана на під час n аудиторного заняття</i></p>	:	<p><i>Кількість виставлених оцінок під час аудиторних занять</i></p>
---	---	--	---	--	---	--	---	---	---	--

Результат самостійної роботи слухача за модуль (навчальну дисципліну) дорівнює оцінці, яку слухач отримав за виконання в міжсесійний період індивідуального завдання (контрольної роботи, реферату, аналітичного огляду тощо).

Формула розрахунку підсумкових балів навчальної дисципліни за результатами виконання індивідуального навчально-дослідного завдання

<i>Результат самостійної роботи за модуль (навчальну дисципліну)</i>	=	<i>Оцінка, яка отримана за виконання індивідуального навчально-дослідного завдання</i>
--	---	--

Результат самостійної роботи слухача за виконання кількох індивідуальних навчально-дослідних завдань розраховується як середньоарифметичне з усіх виставлених оцінок.

Формула розрахунку підсумкових балів навчальної дисципліни за результатами виконання кількох індивідуальних навчально-дослідних завдань

<i>Результат самостійної роботи за модуль (навчальну дисципліну)</i>	=	<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 33%; padding: 5px; text-align: center;"> <i>Оцінка, яка отримана за перше індивідуальне навчально-дослідне завдання</i> </td> <td style="width: 5%; text-align: center; vertical-align: middle;">+</td> <td style="width: 33%; padding: 5px; text-align: center;"> <i>Оцінка, яка отримана за друге індивідуальне навчально-дослідне завдання</i> </td> <td style="width: 5%; text-align: center; vertical-align: middle;">+</td> <td style="width: 24%; padding: 5px; text-align: center;"> <i>Оцінка, яка отримана за ... індивідуальне навчально-дослідне завдання</i> </td> </tr> </table>	<i>Оцінка, яка отримана за перше індивідуальне навчально-дослідне завдання</i>	+	<i>Оцінка, яка отримана за друге індивідуальне навчально-дослідне завдання</i>	+	<i>Оцінка, яка отримана за ... індивідуальне навчально-дослідне завдання</i>	:	<i>Кількість виставлених оцінок за виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань</i>
<i>Оцінка, яка отримана за перше індивідуальне навчально-дослідне завдання</i>	+	<i>Оцінка, яка отримана за друге індивідуальне навчально-дослідне завдання</i>	+	<i>Оцінка, яка отримана за ... індивідуальне навчально-дослідне завдання</i>					

За 100-бальною шкалою максимальна кількість балів із вищезазначених видів робіт, які використовуються при розрахунку успішності слухачів з кожного модуля, становить:

- аудиторна робота – 25 балів;
- самостійна та індивідуальна робота – 25 балів.

Для переведення результатів вищевказаних видів робіт із національної системи оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») в 100-бальну вводяться такі коефіцієнти:

- для аудиторної роботи – 5;
- для самостійної роботи – 5.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні або на окремих його завершених етапах. Присутність слухачів на проведених підсумкового контролю обов'язкова. Вищезазначене положення відрізняється від аналогічного для студентів (курсантів) денної форми навчання, оскільки частка самостійної роботи слухача заочної форми навчання становить 88–90 % від загальної кількості навчального навантаження, тому викладачеві потрібно щільніше оцінити засвоєння слухачем навчального матеріалу. Формами підсумкового контролю є підсумковий модульний контроль та екзамен.

Підсумковий модульний контроль та екзамен проводяться викладачами у вигляді усного опитування, контрольних робіт (у письмовій формі) або за допомогою тестів (письмово чи за допомогою комп'ютерної техніки).

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів, то загальний результат визначається як середньоарифметичне результатів кожного семестру.

Для переведення результатів підсумкового модульного контролю з національної системи оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») в 100-бальну вводиться коефіцієнт 10, тобто за 100-бальною шкалою максимальна кількість балів за підсумковий модульний контроль становить 50 балів.

Якщо слухач бажає підвищити підсумкові бали (оцінку) з навчальної дисципліни, він складає підсумковий контроль у вигляді екзамену. Результати екзамену оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Для переведення результатів екзамену з національної системи оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») в 100-бальну вводиться коефіцієнт 20. Якщо слухач за результатами складання екзамену отримав оцінку «незадовільно», то ця оцінка множить на коефіцієнт, який дорівнює 0 (нулю).

У тому випадку, якщо слухач під час складання підсумкового модульного контролю у вигляді екзамену отримав оцінку меншу, ніж за результатами поточного та модульного контролю, у відомість виставляється оцінка (бали), отримана за результатами поточного та модульного контролю.

Підсумкові бали з урахуванням складання екзамену розраховуються як середньоарифметичне результатів підсумкових балів, набраних слухачем з навчальної дисципліни, та балів, набраних на екзамені.

Формула розрахунку підсумкових балів з навчальної дисципліни, що вивчається слухачами заочної форми навчання протягом 1-го семестру

Підсумкова кількість балів, набраних слухачем за модуль (навчальну дисципліну)	=	Результат аудиторної роботи (за 4-бальною шкалою)	X 5	+	Результат самостійної роботи (за 4-бальною шкалою)	X 5	+	Кількість балів за результатами підсумкового модульного контролю (за 4-бальною шкалою)	X 10
--	---	--	-----	---	---	-----	---	---	------

Формула розрахунку підсумкових балів навчальної дисципліни з урахуванням складання слухачем екзамену

$$\boxed{\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни}} = \boxed{\text{Підсумкова кількість балів, набраних слухачем за модуль (навчальну дисципліну)}} + \boxed{\text{Бали, набрані на екзамені}} : \boxed{2}$$

Підводячи підсумки проведеного дослідження, маємо зазначити, що відомчі накази МВС України від 14 лютого 2009 р. № 69 «Про затвердження положення про організацію навчального процесу у ВНЗ МВС України» та від 21 липня 2009 р. № 346 «Про затвердження Положення про підготовку фахівців у вищих навчальних закладах МВС за заочною та дистанційною формами навчання» потребують удосконалення щодо врегулювання питання організації навчального процесу за заочною формою навчання з урахуванням вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу, адже заочна форма навчання має свої особливості нормативно-правового регулювання та внутрішньої організації, на відміну від денної форми навчання. Звичайно, окреслені нами напрямки не є вичерпними, адже вдосконалення навчального процесу не має меж. Проте ми впевнені, що його досконале нормативне регулювання буде першим кроком до якісної вищої освіти.

Список літератури: 1. Про затвердження положення про організацію навчального процесу у ВНЗ МВС України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 14 лют. 2008 р. № 69. – К. : CD-вид-во «Інфодиск», 2009. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) 0: кольор. ; 12 см. - Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. - Назва з титул. екрану. 2. Про затвердження Положення про підготовку фахівців у вищих навчальних закладах МВС за заочною та дистанційною формами навчання [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 21 лип. 2008 р. № 346. – К. : CD-вид-во «Інфодиск», 2009. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM): кольор.; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. – Назва з титул. екрану. 3. Грубінко В. В. Індивідуальна та самостійна робота студентів в умовах кредитно-модульної системи організації навчального процесу [Електронний ресурс] / В. В. Грубінко // Матеріали науково-практичного семінару «Кредитно-модульна система організації навчального процесу», 1–2 лип. 2004 р., Тернопіль, ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Режим доступу: <http://www.tnpu.edu.ua/php1/index.php?page=resurs/kms/index>.

Надійшла до редколегії 05.09.2009